

**Уһуяаан орто бөлөбүн итиллээччилэригэр
тылы сайынарары дьарыга
(олохтоох ааптар Д.Е. Васильева –
Амма Даайыс хоһооннорунан)**

**Амма улуунун Амматаабы
“Сардаана» ОСК иитээччитэ
Захарова Евдокия Григорьевна**

Үлэм темата: Уһуйаан орто бөлөбүн иитиллээччилэригэр тылы сайыннарыы дьарыга (олохтоох ааптар Д.Е. Васильева – Амма Даайыс хоһооннорунан)

Сыала: орто бөлөх оҕолоругар тылы сайыннарар дьарыкка тэттик хоһоону үөрэтии ньымалара.

Соруктара:

- Федеральной государственной үөрэх стандартынан оҕону иитии ирдэбиллэрин үөрэтэн, тылы сайыннарыы дьарыгар туттуу

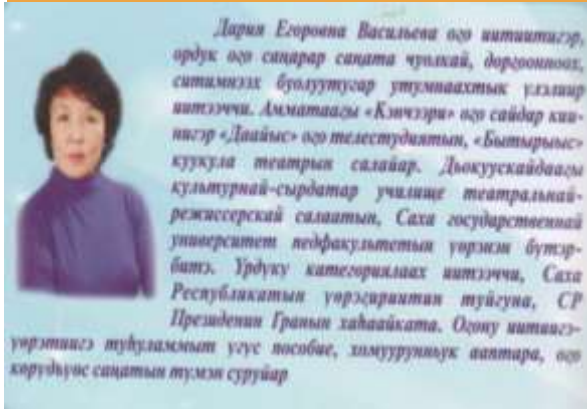
- Кыра саастаах оҕону көрүү – харайыы, иитии эйгэтэ оҕо айылгытын, сааһынан кыабын болҕомтоҕо ылан, үөрэтэн көрүү түмүгүнэн санаалары сааһылааһын

- Хоһоону үөрэтиигэ былааннаах үлэни ытыты

Тоҕоостооҕо: Тылы сайыннарыы дьарыгын оҕоҕо кыра сааһыттан саҕалааһын түмүктээх

Сананы көрүү: Орто саастаах оҕолорго олохтоох ааптар айар үлэтин билиһиннэри

Олохтоох ааптар Д.Е. Васильева- Амма Даайыс оџолорго аналлаах хоџоонноро

Тылы сайыннарар үлэбэр сүрүннээн олохтоох автор, уһуйааччы Дария Егоровна Васильева –Амма Даайыс кыра оџолорго анаан суруйбут тэттик хоџооннорун туһанабын. Кини бэйэтэ оџо иитиитигэр, ордук оџо санарар саната чуолкай, дорџоонноох, ситимнээх буолуутугар утумнаахтык үлэлээбит иитээчи буолар. Онон кини айбыт айыылара оџоџо саастарынан аттаран үөрэтэргэ олус табыгастаах буолар эбит.

Дария Егоровна кырачаан оџолорго хоџоон суруйуута бэйэтэ уһуйаанга иитээчи буолан баран, саџаламмыта. Кини этэринэн, хоџоону үөрэтии оџо үгүс өрүтүн сайыннарар. Ол курдук:

- чуолкай сана –инэ
- онорон көрөр дьџуур
- өйдөөн хаалар өрүт
- тыл саппааһын байытыы
- хомоџойдук санарыы, тылы чочуйуу.

Күһүн

Күһүңгү калган башаты,
Күрөң жетими бундар күүрөк,
Кем эрч сөөктөрү жашынан,
Харык ачууланган башатын күүрөк,
Ой ичкүлөр күбүңгү ташыты,
Ой, ошүз де үчүгэй өтөңкөсү?

Тыял

Тыябыз, кабырлар түбүңгөк,
Тыянык амангызым уурамы,
Салыны сойтуу кабылгымы,
Сайылыгым уурамы,
Арбайыт башатым аралыгым,
Арман багытуу түбүңгөкүм?

Сэбирдэх

Сайбарай сэбирдэх кээдег катары,
Лыкык көчкөңкөсү, түбүңгү көчкөңкөсү,
Сайбарай армангымы,
Сүүрүм ай, сөгкөбөйтү...
Чы, сөгкө түбүңгү,
Сөгкө катары башаты.

Кыһын

Кайсы кыһын кыһын?
Кыһын кыһын кыһын?
Салыныкы, кыһын,
Кыһын кыһын кыһын?
Ды, ошүз де үчүгэй өтөңкөсү,
Кайсы кыһын кыһын?

Тымыны

Тымыны тымы
Ты- тын тын
Тымыр тымыр
Ты- тын тын
Тымыр тымыр
Тымыр тымыр

Хаар

Кайсы хаар хаарың дуу хаарың,
Кайсы хаар хаарың хаарың,
Уура хаар хаарың хаарың,
Уура хаар хаарың хаарың,
Хаар – хаарың хаарың,
Хаар – хаарың хаарың.

Кыһын уюна сайын

Кыһын – кыһын кыһын,
Кыһын кыһын кыһын,
Кыһын – кыһын кыһын,
Кыһын – кыһын кыһын.

Кыһын кыһын кыһын кыһын,
Кыһын кыһын кыһын кыһын,
Кыһын кыһын кыһын кыһын,
Кыһын кыһын кыһын кыһын.

Кыһын кыһын кыһын кыһын,
Кыһын кыһын кыһын кыһын,
Кыһын кыһын кыһын кыһын,
Кыһын кыһын кыһын кыһын.

Кыһын кыһын кыһын кыһын,
Кыһын кыһын кыһын кыһын,
Кыһын кыһын кыһын кыһын,
Кыһын кыһын кыһын кыһын.

Кыһын кыһын кыһын кыһын,
Кыһын кыһын кыһын кыһын,
Кыһын кыһын кыһын кыһын,
Кыһын кыһын кыһын кыһын.

Кыһын кыһын кыһын кыһын,
Кыһын кыһын кыһын кыһын,
Кыһын кыһын кыһын кыһын,
Кыһын кыһын кыһын кыһын.

Саас

Саас, саас, саас саас,
Саас саас саас саас,
Саас саас саас саас,
Саас саас саас саас.

Сылаас

Сылаас саас саас саас,
Сылаас саас саас саас,
Сылаас саас саас саас,
Сылаас саас саас саас,
Сылаас саас саас саас,
Сылаас саас саас саас.

Нурсуннар

Нурсуннар саас саас саас,
Нурсуннар саас саас саас,
Нурсуннар саас саас саас,
Нурсуннар саас саас саас,
Нурсуннар саас саас саас,
Нурсуннар саас саас саас.

Сайын

Сайын саас саас саас саас,
Сайын саас саас саас саас,
Сайын саас саас саас саас,
Сайын саас саас саас саас,
Сайын саас саас саас саас,
Сайын саас саас саас саас.

Сатуу

Сатуу саас саас саас саас,
Сатуу саас саас саас саас,
Сатуу саас саас саас саас,
Сатуу саас саас саас саас,
Сатуу саас саас саас саас,
Сатуу саас саас саас саас.

Сибэки

Сибэки саас саас саас саас,
Сибэки саас саас саас саас,
Сибэки саас саас саас саас,
Сибэки саас саас саас саас,
Сибэки саас саас саас саас,
Сибэки саас саас саас саас.

Хоноону үөрэтии түһүмэхтэрэ

- * Хоноон аабыта – оҕоҕо бары өттүнэн туһалаах дьарык буоларын бары бэркэ билэбит, ол оҕо тыла – өһө чочулар, өйдөөн хаалар дьобура сайдар, билиитэ – көрүүтэ хангыр. Хоноонноохтук ааҕа үөрэммит оҕо тыла- өһө сайдар, тыла – өһө сайдыбыт оҕо толкуйдуур дьобура сайдар, дьону кытта сатаан алтыһар буолуон сөп, олоххо миэстэтин сөптөөхтүк булунарыгар санара- инэрэ үөрэммитэ тирэх буолуохтаах.

Үлэ былаана

- * - аабыхтаах хонооммутун ааптарын туһунан билиһиннэри
- * - үөрэтиллиэхтээх хоноону аабы
- * - хоноон ис хоноонун өйдөтүү, быһаарсы
- * - тыллары ырыты
- * - уруһуй
- * - артикуляцияҕа үлэ
- * - куолас оонньуур түгэnnэрин быһаары
- * - иитээччи көрдөрүүлээх аабыта
- * - хас биирдии ааҕааччыны кытта тус- туһунан үлэлээһин
- * - бары өйтөн үөрэти
- * - бөлөбүнэн аабы
- * - туох итэбһин көннөрөн кичэйэн, хос – хос аабы.

Хоноонноохтук аабыы түмүк сыала:

- * Тыл баайыгар уһуйуу
- * Тылы сайыннарыы
- * Тыл суолтатын биллэри
- * Онгорон, ойуулаан көрүүнү сайыннарыы
- * Өйгө тутар дьобуру сайыннарыы
- * Сангара- инэрэ, тутта - хапта үөрэни
- * Бөлөбүнэн аабыыга эппиэтинэстээх буоларга үөрэти.

Орто саастаах оџону үөрэтэн көрүү түмүгүнэн санаалары сааһылааһын

- * Орто саастаах оџону көрүү – харайыы, иитии эйгэтэ, ис хоһооно, ньымалара кини инники сайдыытыгар, киһи буолан тахсыытыгар улахан суолталаахтара биллэр. Психологтар оџону биэһигэр диэри көрүү, иитии кинини киһи быһыытынан ис эйгэтин олоџурдар диэн бэлиэтээһиннэрэ оруннаах. Туох барыта саџаланьытыттан, төрүттэниититтэн тутулуктааџа өйдөнөр.

Үөрэтэн көрүү түмүгэр маньык санаалары бэлиэтиэххэ сөп:

- * Үс саастаах оџо кимнээџэр да ордук тыас уйулџатын билэр.
- * Үс - түөрт саастаах оџо тылын саппааһа, саһарар кьаџа, билэрбит курдук, биллэр эргимтэлээх.
- * Оџо улаатан истэџин аайы айымньы тыла кини өнү – дьүһүнү көрөр, анаарар кьаџын толорор.
- * Дорџоон, тыл уйулџатыгар кириии оџо өйгө онорон көрөр кьаџын сайыннарар.
- * Дьарыктар оонньуу кэрингинэн ытыллар буоланнар, оџо сыыйа тылы- өһү хамсаныыны кьтта табыгастаахтык дьүөрэлиир буолар.

ТҮМҮК

- 1 Хас биирдii оџо хатыламмат ураты санаалаах, өйдөбүллээх, көрүүлээх буолар. Иитээччи оџо саныыр санаатын сааһылаан санарар, толкуйдуур толкуйун толору этэр уонна ойуулаан - дьүһүннээн уобарастаан көрөр дьөбүрун сайыннарар эйгэни тэрийээччи буолуохтаах. Ити билинни Федеральной государственной үөрэх стандартын ирдэбилэ.
- 2 Оџо айылгытын, сааһынан кыабын болџомтоџо ылыллар. Үөрэтэн көрүү түмүгэр маннык санаалары бэлиэтиэххэ сөп: иитиллээччи истэр дьөбүрун сайыннарыы, оџо толкуйдуур, ырытар, айар өрүттэрин диринэтии, оџо толкуйдааһынын таһыма, ырытар кыаџа, уйулџатын хамсааһыннара оџо сыыйа тылы- өһү хамсаныыны кытта табыгастаахтык дьүөрэлээһинэ - оџо инники сайдыытыгар, киһи буолан тахсыытыгар улахан суолталаахтара биллэр.
- 3 Тылы сайыннарар үлэбэр сүрүннээн олохтоох автор, уһуйааччы Дария Егоровна Васильева –Амма Даайыс кыра оџолорго анаан суруйбут тэттик хоһооннорун туһанабын, кини айбыт айыылара оџоџо саастарынан аттаран үөрэтэргэ олус табыгастаах.
- 4 Оџо тыла сайдыытыгар былааннаахтык ааџыыны бэлэмнээһин үтүө түмүктэри аџалара саарбаџа суох.

Биһиги хоһоон аабабыт

